

SYDAFRIKA 2023



Medlemmar ur föreningen ACCESS besöker Life Zone
(Foto: Oliver Ljungberg)



ACCESS resa till Sydafrika dag för dag

Text: Maria Johansson och Staffan Norin

Föreningen ACCESS

ACCESS, Association for Cross Cultural Exchange Sweden – South Africa, är en ideell förening som bildades år 2010 av personer bosatta i Umeå och Sävar (två mil norrut). Föreningens arbete går huvudsakligen ut på att samla in och skicka pengar till två olika verksamheter i Västra Kapprovinsen - Life Zone och Phambili - vilka båda arbetar med människor som bor i utsatta områden. Insamlingen sker via månadsgivare, enskilda gåvor och aktiviteter.

ACCESS arbetar även för att skapa sociala band mellan de båda länderna. Sedan starten har föreningen arrangerat fyra resor till Sydafrika i syfte att besöka verksamheterna och umgås med de människor som jobbar där, vilka har kommit att bli nära vänner till flera av oss.

Liksom vid tidigare resor och utbyten eftersträvar vi att skapa och fördjupa mellanmänniska relationer, inte minst mellan unga människor. Vi har under denna resa börjat planera för ett besök av coacher och ungdomar från Sydafrika i början av sommaren 2024.

Kort om Life Zone

Life Zone startades 2006 av den före detta fotbollsspelaren dr Jeremy Wyngaard, och vänder sig till barn och ungdomar i området Kensington, en förort till Kapstaden. Verksamhetens huvudsyfte är att ge barn och ungdomar framtidstro, självkänsla och "life skills" genom att erbjuda fotboll och annan fysisk aktivitet i skolmiljö och som föreningsarrangemang. Life Zone har två anställda coacher, Kian och Chad, som tränar drygt 900 barn varje vecka.

Kort om Phambili

Phambili ligger i kåkstaden Broadlands, fyra mil sydost om Kapstaden. Mitt bland de många enkla små husen finns en kyrka, Bethesda Evangelical Church, som leds av pastor Colin van Wyk. Människorna som lever i detta fattiga område möter många svårigheter i sin vardag. Pastor Colin har utvecklat en verksamhet som möter människornas behov med socialt och hälsorelaterat stöd. Detta sker med hjälp av såväl volontärer som anställda. Den rymliga kyrkan har blivit en viktig samlingsplats för både barn och vuxna alla dagar i veckan.

ACCESS resa 2023 - tack till stiftelsen Folke Bernadottes minnesfond

Med på vår resa i oktober-november 2023 var 11 personer. Den första veckan bodde vi hos värdfamiljer i Kensington (Kapstaden) där Jeremy bor med sin familj. Vi hälsade på våra vänner i samarbetsprojekten Life Zone och Phambili och gjorde flera andra studiebesök, bland annat till District six museum och Philani Center i den gigantiska kåkstaden Khayelitsha. Den andra veckan reste vi runt och bodde bland annat på The Volmoed Trust, ett par timmars bilfärd öster om Kapstaden. Volmoed är en naturskön och fridfull plats för vila och kontemplation där bland annat Desmond Tutu tillbringade mycket tid under sina sista år. Där kunde vi summera och reflektera över intryck och fortsatt utbyte.

Ett stort tack till stiftelsen Folke Bernadottes minnesfond som har inspirerat och bidragit till denna resa för ungdomarna!

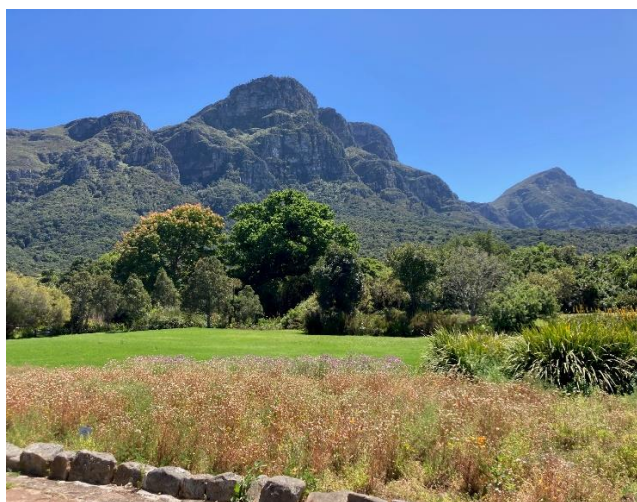
Dag ett, lördagen den 28/10. Ankomst och samling hos värdfamiljer

Vi anlände till Kapstaden på eftermiddagen efter en lång resa och blev väl mottagna på flygplatsen av Colin och Jeremy. Efter en kort samling hemma hos Life Zones grundare och verksamhetsledare Jeremy och hans fru Sylvia åkte vi till våra respektive värdfamiljer för inkvartering och middag. Vi var fyra personer som bodde hos Gottfried och Norma, och vi satt länge och pratade efter middagen för att lära känna varandra. Båda två har haft sitt yrkesverksamma liv inom polisväsendet, men Gottfried har nu gått i pension. Han hade mycket att berätta om vad han sett och varit med om under sin tid som polis. Flera av dessa upplevelser hade satt djupa spår i honom, och han berättade bland annat om när han såg en av sina närmaste kollegor bli skjuten precis i närheten. Norma i sin tur jobbade mer administrativt, men hade även varit behjälplig vid många vittnesförhör eftersom hon har en förmåga att få människor att känna sig lugna och berätta vad de varit utsatta för.

De övriga i vår grupp fick bo dels hos Jeremy och Sylvia, dels hos en kvinna som heter Vanessa, vars hem låg en bit bort.

Dag två, söndagen den 29/10 - Kirstenbosch och Signal Hill

På förmiddagen besökte vi Kirstenbosch, den Botaniska trädgården, som funnits här sedan år 1913. Grunden till trädgården lades av holländaren Jan van Riebeeck redan på 1600-talet, då han här planterade en häck av vilda mandelträd. Kirstenbosch är ett fint ställe att besöka när man är nyanländ till Sydafrika, för det är så vackert och lugnt, och utsikten med blå himmel och höga berg är magnifik.



Vy över Kirstenbosch (Foto: Maria Johansson)



Protea, Sydafrikas nationalväxt (Foto: Maria Johansson)

Efter en god lunch i Kirstenbosch åkte vi till Signal Hill varifrån man har utsikt över en stor del av Kapstaden, bland annat Robben Island, där Nelson Mandela tillbringade 18 av sina 27 år i fängelse. De fyra yngsta deltagarna på resan (Gabriel N, Gabriel L, Oliver och Aya) åkte senare ut till Robben Island på ett studiebesök. Där fick de se Mandelas fängelsecell, kalkbrottet där han och medfångarna arbetade på dagarna inklusive den lilla grottan där de kunde få en stunds skydd från solen, men där de också såg till att utbilda varandra, dela erfarenheter och planera för Sydafrikas framtid. I slutet av rapporten har Gabriel Norin skrivit mer utförligt om besöket.



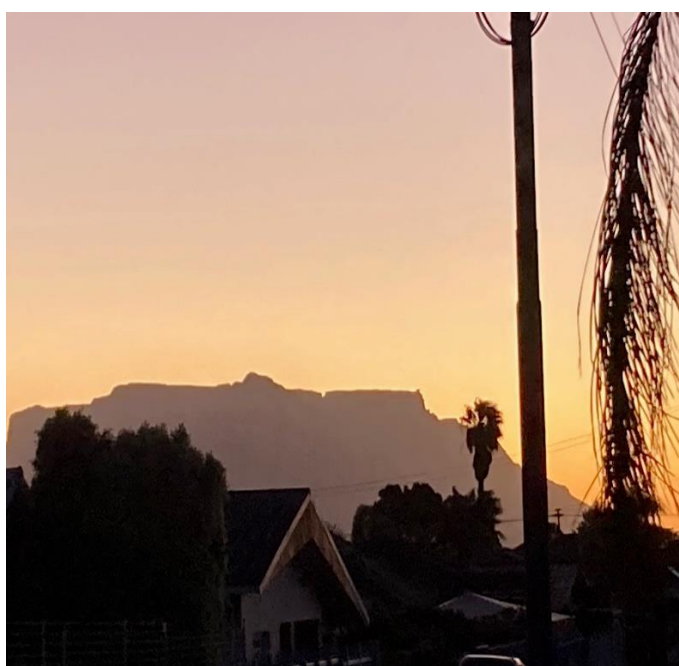
Åsa och ungdomarna i samspråk med Jeremy på Signal Hill (Foto: Maria Johansson)

Kvällen tillbringade vi alla hos en av värdfamiljerna (Vanessa), där vi åt en stor buffé som tillagades på plats. Middagen blev dock lite försenad på grund av ett av de två timmar långa strömavbrotten som äger rum dagligen. Strömavbrotten fördelas på olika platser olika tider, men man får veta i förväg när de ska äga rum så att man kan planera sin dag utifrån det.

Vi resenärer hade övat in ett antal sydafrikanska sånger i förväg, och vi framförde ett par av dessa i väntan på att maten skulle bli varm. Sången har alltid varit en viktig del av livet för den svarta befolkningen i Sydafrika, och under slutfasen av apartheidtiden på 1980-talet var vi många körsångare i Sverige som lärde oss sydafrikanska frihetssånger som sjöngs för att hålla modet uppe och skapa sammanhållning.



Anita och Christer väntar på maten



Tafelberget från Vanessas hus (Foto: Maria Johansson)

Dag tre, måndagen den 30/10 - Inclusive society och Philani

På förmiddagen hade vi bokat in oss på ett studiebesök på institutet Inclusive Society, på rekommendation från Olof Palme-centret. Där fick vi information om hur de bedriver arbetet med att öka jämställdheten och den sociala rättvisan mellan de olika befolkningsgrupperna i Sydafrika. Institutet arbetar mot rasism och sexism och för sammanhållning och ekonomisk utveckling.

Det mesta av den statistik de presenterade bygger på indelningen av befolkningen i vita (10%), färgade (10%) och svarta (80%). Det råder en enorm ojämlikhet avseende ekonomi, utbildning och boende mellan vita och svarta än idag, och till stor del beror detta på att de ledare som efterträtt Mandela inte har gjort tillräckligt mycket för landets utveckling, och riktigt dåligt var det under åren med Jacob Zuma med mycket omfattande korrupktion. Det är stora problem med elförsörjning, kommunikationer (framför allt tågtrafiken), arbetslöshet (65% under 35 års ålder), fortsatt hög förekomst av HIV och tuberkulos mm. Enligt Inclusive Society behövs nu kraftiga reformer och investeringar i infrastruktur som kan ge fler arbete och stärka ekonomin.



Studiebesök på Inclusive Society och gruppfoto på deltagarna (Foto: Maria Johansson)

Efter en snabb lunch körde vi till kåkstaden Khayelitsha för ännu ett studiebesök då vi skulle få träffa Ingrid le Roux. Ingrid är läkare, född i Hedemora och gift med en sydafrikansk man. Redan år 1978 började hon arbeta med barnsjukvård i Khayelitsha, där hon så småningom startade projektet Philani, vars arbete går ut på att utbilda så kallade mentormammor, dvs erfarna mammor som efter utbildning gör hembesök hos unga gravida kvinnor, vilka får stöd och information under graviditeten och efter förlossningen. Bland annat mäts och vägs barnen regelbundet för att förebygga undernäring och säkerställa att de blir vaccinerade. Det är ett viktigt arbete som gör att fler mammor känner sig trygga och att fler barn får en bra start i livet.

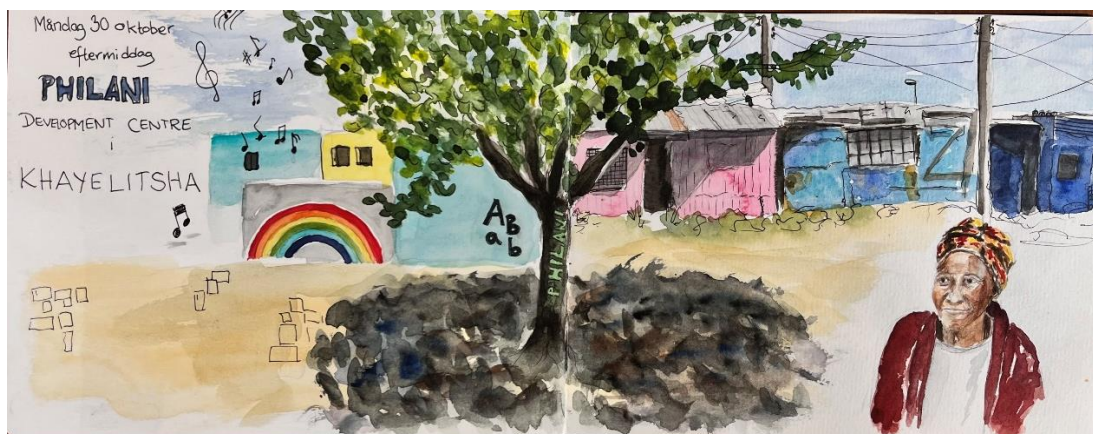


Illustration från Khayelitsha, av Magdalena Sabel

Men under färden mot Khayelitsha fick vi erfara vad naturkrafterna kan ställa till med när häftiga regn gör vägarna oframkomliga. Vägen vi körde på visade sig vara avstängd på grund av att det sköljt in sandbankar som gjorde vägen ofarbar. Vi tvingades köra en tidskrävande omväg och missade vår bokade timme med Ingrid. Men vi fick se henne en kort stund, och blev i stället väl omhändertagna av kollegan Andrew som visade oss runt och berättade om verksamheten.

Vi fick veta att 35% av gravida kvinnor i Khayelitsha är HIV-positiva och att de cirka 300 mentor-mammorna gör 30 000 hembesök per månad. Som avslutning visades en film om Philanis arbete.



Ingrid le Roux hälsar välkommen (Foto: Staffan Norin) Vi ser film om Philanis arbete (Foto: Magdalena Sabel)

Ett riktigt lyckokast var att en grupp blivande mentormammor hade lektion precis då, och vi fick lov att komma in i klassrummet och sjunga för dem. Det blev världens glädjefnatt och många av kvinnorna ställde sig upp och filmade och sjöng med. Jublet steg när vi dessutom började dansa till en av sångerna. De hade mest troligt aldrig hört en grupp vita människor sjunga på deras språk tidigare, än mindre med danssteg. När vi sjungit klart ville de också sjunga för oss, så de lämnade sina stolar och dansade fram och sjöng två sånger med kraftfulla stämmor. Bland de svarta i Sydafrika finns det ingen tanke om att man inte kan sjunga. Alla sjunger och alla dansar!



Blivande mentormammor filmar oss när vi sjunger. Bostäder i Khayelitsha. (Foto: Maria Johansson)

På kvällen hade våra värdar Norma och Gottfried ordnat en grillmiddag och även bjudit in Jeremy och Sylvia samt ett par andra vänner. Det blev en kväll full av god mat och personliga samtal. Att få bo hemma hos sydafrikaner och dela deras liv några dagar skänker ett stort mervärde till en sådan här resa.

Dag fyra, tisdagen den 31/10 - Life Zone (fm) och District Six (em)

På förmiddagen besökte vi Life Zone, det ena av ACCESS båda samarbetsprojekt, och träffade grundaren Jeremy och de båda coacherna Kian och Chad. Life Zone arbetar med fotboll och annan idrott som en social verksamhet bland barn och unga från utsatta områden. ACCESS kan via månadsgivare finansiera coacherna Kian och Chad, som har en heltidslön på 1 800 kronor i månaden. De fungerar som idrottslärare på Wingfield Primary School och träffar skolans ca 900 elever regelbundet både på och utanför lektionerna. "Vi bor i området och möter barnen hela tiden och överallt" säger Kian och Chad, som båda är i 20-årsåldern och har nu jobbat några år för Life Zone.

Undervisningen bygger på en stark värdegrund och viktiga livskunskaper som att vara en bra vän. Coacherna finns på skolan en stor del av dagen och lär känna barnen. De inger framtidshopp och är viktiga förebilder för dessa barn.



Coacherna Kian och Chad på Life Zones egen fotbollsplan. (Foto: Magdalena Sabel)

Jeremy, som leder verksamheten, menar att idrotten och fotbollen ger barnen en tryggare fritid där annars droger och kriminalitet är närvarande i barnens liv. Den biträdande rektorn på Wingfield Primary School menar också att idrott i skolan ger bättre studieresultat och en lugnare arbetsmiljö för lärarna.

ACCESS har, förutom att skicka pengar, även kunnat bidra med fotbollar och begagnade fotbollskläder. På denna resa hade vi med oss ett stort antal tröjor, byxor och strumpor som skänkts från Sävar IK och Vaxholms IF.

Jeremy, coacherna och grupper av unga fotbollsspelare har besökt Sverige tre gånger sedan 2011. De har då kommit till Sävar, bott i värdfamiljer och deltagit i Sävar Camp. Dessa besök har möjliggjorts med hjälp av bidrag från bland annat Umeå Kommun och Stiftelsen Bernadotte.

Nu planerar ACCESS och Sävar IK för ett besök sommaren 2024 från Life Zone med ett 15-tal ungdomar, för att delta i Sävar Camp och sedan fortsätta till Piteå Summer Games och Storsjöcupen. Vi hoppas kunna skapa finansiering och att vi kan hitta värdfamiljer.



Vänner från ACCESS och Life Zone under besöket på Wingfield Primary School (Foto: Oliver Ljungberg)

Övre raden: Staffan Norin, Anita Hellgren, Magdalena Sabel, Christer Sabel, Stephan Stenmark

Nedre: Aya Al Hajj, Åsa Norin, Jeremy Wyngaard, Coach Kian, Coach Chad, Gabriel Norin, Gabriel Löneborn
På bilden saknas Maria Johansson



Life Zones grundare Jeremy Wyngaard samt Sylvia Wyngaard och Aya El Hajj. (Foto: Staffan Norin)

District Six Museum

På eftermiddagen besökte vi District Six Museum, som är beläget i en före detta kyrka ganska centralt i Kapstaden. Här ser vi ett konkret exempel på vad som hände när apartheidregimen ägnade sig åt att splittra och förtrycka sitt folk. Känslan av sorg blir extra påtaglig då såväl Jeremy som Colin, som var med, bodde här som barn. District Six var fram till 1968 en trivsamt stadsdel med en blandad befolkning av svarta, färgade, vita och indier (och blandningar av dessa). Vår guide pratar om området som en idyll präglad av trygghet och vänlighet: "Om en person tappade sin börs på gatan så var det någon som hojtade till, plockade upp den och gav den tillbaka". Här fanns jazzklubbar, butiker och frisörsalonger, som i vilken småstad som helst, och inget som antydde att någon var mer värd än en annan.

Den 11 feb 1966 beslutade apartheidregimen att District Six skulle vara ett område för endast vita, och att alla icke-vita skulle flyttas längre bort från stadskärnan. Två år senare inleddes förflyttningarna. Fram till 1982 hade över 60 000 människor flyttats ut till nya förorter. Var man hamnade berodde helt och hållet på etnicitet, eller "ras" som regimen uttryckte det. De färgade flyttades till områden som låg en bra bit från centrum, till exempel Kensington där Jeremy och Sylvia nu bor. De svarta flyttades till områden ännu längre bort, och fattiga svarta sydafrikaner som bodde i enkla bostäder i dessa områden blev i sin tur utkastade till de allra mest avlägsna områdena av Kapstaden. Familjer, även syskon, kunde splittras helt beroende på hur regimen företrädare bedömde personerna inom familjen. Den verklighet som råder i dagens Sydafrika, med våld, skjutningar och droger, är till stor del ett resultat av apartheidtidens politik.

I museet kunde vi se bilder på hur husen demolerades och schaktades bort och de enda byggnader som bevarades var religiösa samlingsplatser, i första hand kyrkor. Vi fick berättat för oss att anledningarna till förflyttningarna, enligt apartheidregimen, var att "interaktionen mellan olika etniciteter skapade konflikter". Regimen ansåg också att District Six var ett brottsligt och farligt område. Men de flesta av invånarna ser det som att regeringen eftertraktade marken på grund av dess närhet till stadskärnan, Taffelberget och hamnen.



Interiör från District Six museum. På golvet finns en karta över området med de dåvarande gatunamnen. Resväskan visar hur lite man i många fall hade möjlighet att ta med sig i flytten (Foto: Maria Johansson)

På kvällen hade vi en gemensam middag tillsammans med ledare, ungdomar och andra personer knutna till Life Zone. Det blev både sång och samtal, och nya möten.

Dag fem, onsdagen den 1/11 - Phambili

Vi lämnar Kapstaden och kör de fyra milen österut till Broadlands och Phambili, vårt andra samarbetsprojekt. Här har pastor Colin van Wyk anställt en sjuksköterska, vars lön finansieras av ACCESS. Här finns även en tandsköterska som kontrollerar barnens tänder och delar ut tandborstar.

När vi närmar oss Phambili, längs de dammiga gatorna med en blandning av enkla murade små hus och plåtskjul lappade med papp, kan vi tänka oss hur vardagslivet är för de människor som lever sina liv här. Den vitmålade enkla kyrkobyggnaden där Colin är pastor är verkligen en kontrast i området. Kyrkan pulserar av liv och verksamhet denna onsdag.



Pastor Colin rör om i grytan inför kvällens festmiddag (Illustration: Magdalena Sabel)

Där i kyrkan har många samlats. Vi får ett varmt mottagande och hälsar runt på alla till att börja med. Där finns små grupper av vit- och blåklädda community health workers som planerar dagen, några sjuksköterskor som ger instruktioner, ett 20-tal personer som packar medicinpaket för hemleverans samt ledare och kökspersonal. Här finns även den tandmottagning där barnens tandhälsa undersöks. De allra minsta får hjälp att komma till en tandklinik för sin karies. Allt pågår samtidigt i denna lokal som på söndagar också fungerar som kyrka. Eller också är det just kyrka i praktiken hela veckan.



Barnen väntar tålmodigt på sin tur att få komma in till tandsköterskan (Foto: Staffan Norin)

Till att börja med sätter vi oss ner för att lyssna till olika presentationer, och vi får veta att arbetet i Phambili sedan i våras har utvecklats och växt enormt. Från ett fåtal anställda till ett 90-tal anställda sedan Phambili fått förtroendet från Hälsodepartementet att ansvara för hjälp till äldre och hemsjukvård i området. Det är ett stort erkännande för deras mångåriga arbete. Phambili och kyrkan är den enda egentliga samlingspunkten i Broadlands, och dit söker sig också barn och äldre. Det är en uttalad "HIV-friendly" församling, som jobbar hårt med att bryta stigma kring HIV, och att människor ska testa sig och inte minst äta medicin. Phambili blir också en trygg punkt i ett område där droger, våld och kriminalitet alltid finns i folks närhet.



Health community workers på väg att hjälpa boende i Broadlands (Foto: Staffan Norin)

Vi i ACCESS får följa med på hembesök i miljöer som de flesta av oss aldrig har upplevt tidigare. Vi hade gärna dokumenterat detta i bilder för att visa på både behov och storartade insatser som hälsoarbetarna utför, men det kändes respektlöst att ta fram mobilerna. Men egna ögonbilder och livsberättelser finns kvar hos oss för lång tid. Äldre får hjälp att ta sig ur sängen och sköta sin hygien, och ungdomar får hjälp att skydda sig mot oönskade graviditeter.

Förutom ren fattigdom och bedrövliga boenden så lider många av tuberkulos, HIV (ca 30%) och diabetes. Många människor verkar ha förlorat hoppet och det är svårt att motivera dem att ta sin livsnödvändiga medicin. Där har hälsoarbetarna sin stora utmaning och betydelse. När vi följer deras arbete och vi pratar med varandra blir man oerhört imponerad av deras professionalitet och mod, och av det vänliga och respektfulla bemötandet av människor i svår utsatthet.

Phambili har också ordnat en festkväll för oss med mat, tal, musik och dans. Helt underbart!



Gabriel och Aya dansar tillsammans med Phambilis health workers (Foto: Maria Johansson)



Hela ACCESS-gänget, Colin med familj och drygt hälften av sköterskorna var med på festen, som avslutades med en gruppbild. (Foto: Maria Johansson)

Dag sex, torsdagen den 2/11 - Volmoed (Hermanus) – Skrivet av Anita Hellgren

På onsdag kväll lämnade vi Phambili för att tillbringa torsdag och fredag förmiddag i Volmoed. Volmoed, vilket betyder "full av hopp och mod", etablerades på 1980-talet som en tillflykt för människor som behövde en plats för lugn och helande.

Kärnan i Vomoed utgörs av en kommunitet, där en av de tongivande personerna är prästen och teologen John de Gruchy. Han har skrivit en rad böcker med utgångspunkt i kristen humanism och förespråkar försoningsteologi. Biskop Desmond Tutu, inte minst känd som ordförande för sannings- och försoningskommissionen i Sydafrika, var en flitig gäst på Volmoed under sin livstid. Vi fick under vår vistelse där tillfälle att delta vid en morgonmessa och byta några ord med John de Gruchy.

Området, där en rad mindre hus som är tillgängliga för uthyrning, ligger i en naturskön dalgång med möjlighet till promenader och naturupplevelser vid ett närbeläget vattendrag. Denna höst hade dock dalen drabbats av jordskred på grund av kraftiga skyfall någon månad tidigare. Vägen från Kapstaden gick därför över delvis avstängda vägar. Inte heller området kring Volmoed var obemärkt av naturens krafter, då den vackra bäcken nu var söndertrasad av träd och jord som dragits med i störtfloden. Inte desto mindre blev ändå vår vistelse i Volmoed en tid för vila, eftertanke och reflektion. Efter en dag då några av oss passade på att besöka närbelägna staden Hermanus och andra njöt av naturen i Vomoed, hade vi en gemensam samling där vi kunde reflektera tillsammans över de intryck vi haft under de ganska intensiva föregående dagarna i Kapstaden, och vad vi tog med oss därifrån. Kvällen avslutades på en närbelägen restaurang, tillsammans med Sylvia och några vänner från Phambili som bjudits med för att få njuta av lugnet i Volmoed.



Volmoed med ett av husen som är tillgängliga för gäster (Foto: Anita Hellgren)

Besöket på Robben Island – Skrivet av Gabriel Norin

Apartheid och Robben Island

Som en del av att förstå nutidshistorien tog jag, Oliver, Gabriel och Aya en 45 minuters båtresa från Kapstaden för att komma ut till Robben Island. Ön användes som fängelseö första gången på 1650-talet. Mellan 1836 och 1931 fanns här en leprakoloni. Från mitten av 1960-talet till 1991 fungerade Robben Island som Sydafrikas högsta säkerhetsfängelse. De flesta av fångarna, inklusive Nelson Mandela, var svarta män som fängslades av apartheidregimen för vad som ansågs vara politiska brott. De sista av dessa fångar släpptes 1991. År 1997 gjordes fängelset om till ett museum och förklarades som ett nationellt monument, och 1999 fick den klassificeringen Världsarv.



(Foto: Gabriel Norin)

När vi kom till ön riktades vår uppmärksamhet direkt mot en stor tavla som innehöll en historisk bild, med svarta politiska fångar på en färja tillbaka till Kapstaden, triumferande för frihet. "We want Robben Island to reflect the triumph of freedom and human dignity over oppression and humiliation." - Ahmed Kathrada, Prisoner 468/64.



(Foto: Gabriel Norin)

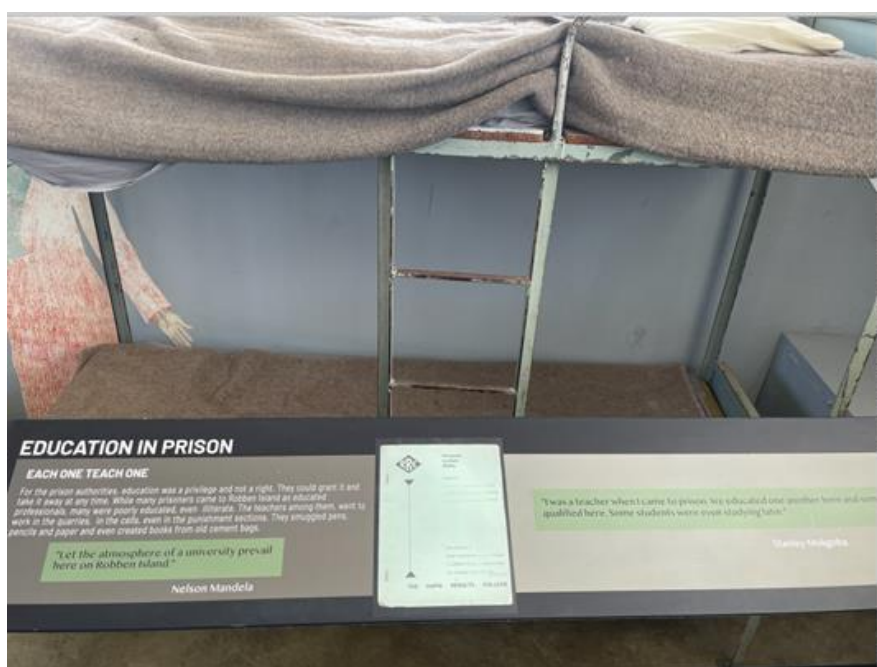
Vid början av vårt besök på Robben Island åkte vi en rundtur med buss för att se på de historiska platserna och byggnaderna som finns väl bevarade. Vi fick berättat att 1961 skickades fångar till ön för att bygga ett nytt fängelse åt politiska fångar och att 1964 greps Nelson Mandela och fördes till Robben Island, dömd till livstids fängelse. Vi fick se det dagbrott där de mest bevakade fångarna (bland dem Mandela) bröt sten på dagarna. En grotta i dagbrottet var tänkt att användas som toalett, men blev i hemlighet ett "klassrum" och möteslokal.



Vy över en del av Kapstaden från Lion's Head. En bit bort skymtas Robben Island (Foto: Gabriel Norin)

Vi fick se den cell där Mandela satt fängslad. Guiden berättade för oss att fängelset på Robben Island kom att fungera som ett politiskt universitet, där motståndsmän som aldrig gått i skolan utbildades av sina medfångar och där planerna drogs upp för ett demokratiskt Sydafrika. Den bildande och utbildningsmässiga atmosfär som präglade fängelset var fascinerande. Vissa som kom till fängelset som politiska fångar var lärare, tex fången Stanley Mokgoba, som via en skylt vid en fängelsesäng berättar att fångarna utbildade varandra och vissa studenter pluggade till och med latin. Många var väl utbildade, medan andra var analfabeter och lågutbildade.

På fängelset var utbildning dock ett privilegium, inte en rättighet. Så de som var lärare bland de politiska fångarna lärde upp de andra, och hittade sätt att smuggla pennor och papper. De till och med gjorde böcker från cementblock. Utbildningsatmosfären och sportaktiviteterna och sammanhanget på ön bland de svarta politiska fångarna verkade vara mycket viktig för att skapa enighet, en stark sammanhållen gemenskap för att finna styrka och hopp samt kunskap för att kunna bygga ett demokratiskt Sydafrika i framtiden. Fotbollen var också en starkt betydelsefull sammanhållande kraft för de politiska fångarna på ön, i kampen mot apartheid.



(Foto: Gabriel Norin)

Det var svårt att förstå att vi fick uppleva, gå och se den plats där Nelson Mandela suttit fängslad i 18 år. Storleken på fängelsecellen. Kvaliteten på cellen. Inte ens en riktig säng, långt ifrån. Under så lång tid. En ständig reflektion är attityden och inställningen som Nelson Mandela måste ha utvecklat under sin tid på Robben Island. Att tillsammans med många andra ha blivit så diskriminerad och förtryckt, motiverat av rasism och förtryckande segregering, kan naturligt leda till hat och förakt, ilska och en känsla av hämndlystnad om man själv skulle komma till makten, som han gjorde. Men Nelson Mandela trodde inte på sånt, utan var övertygad om att fred och försoning var den enda vägen - "Reconciliation process", trots den skada Apartheidregimen åsamkat.

En annan sak som känns stort var att fångvaktare och fångar arbetade sida vid sida och bodde tillsammans på Robben Island. Vi fick ta del av nutidshistoria och lära oss många saker som vi inte fått höra om i skolan.



Mandelas fängelsecell på 5 m² (Foto: Gabriel Norin)

En av de tidigare fångarna guidade oss runt i fängelseområdet. Guiden berättade att politiska fångar bedömdes som farligare än mördare och våldtäktsmän. Vi stannade ett tag i ett stort rum som såg ut som ett klassrum, där guiden tillika tidigare fånge berättade. Han berättade att de var tiotals svarta politiska fångar som delade ett och samma rum, med ett fåtal toaletter att dela på. De segregeringseapartheid-reglerna genomsyrade även fängelset förstås. Guiden visade upp ett exempel från en tavla som beskrev dagens måltid från en dag på den tiden, där det uttryckligen stod vad som skulle serveras för svarta respektive vita. Svarta fick annan och mindre mat, mindre socker, kaffe, fett, osv. Det fanns någon enstaka dusch, med kallt vatten. Och duscha var ingen rättighet, utan fick användas vid enstaka tillfällen. Vita fångar fick ha andra bättre kläder än de svarta fångarna, berättar vår guide, medan de svartas kläder var smutsiga och obekväma.



Vår guide (Foto: Gabriel Norin)

Guiden visade oss gården utanför cellerna. Där tvingades fångarna att arbeta med tungt fysiskt arbete i många timmar, att bryta sten. En fascinerande historia som jag inte hade hört förut var att Mandela skrev mycket under sin tid på fängelset. Hur det var där, upplevelsen och erfarenheterna. Hans verk hittades och förstördes av vakterna men han hade lyckats smuggla ut en kopia till en journalist i Kapstaden som spred ordet och som sedan skulle ge upphov till Mandelas bok, en viktig skildring av sanningen om Robben Island.

Sammantaget är upplevelsen av Robben Island en skildring av en hemsk historia men en viktig samtida påminnelse om demokratins orubbliga värde, utan segregation och rasism. Det är en viktig påminnelse om att postapartheid i Sydafrika, med ojämlikhet och segregation, trots allt, starkt fortfarande lever kvar.

Reflektioner över resan – Skrivet av Oliver Ljungberg

Tack vare ekonomiskt stöd från stiftelsen Folke Bernadotte så kunde vi åka på en oförglömlig resa till Sydafrika. Vårt äventyr började i Kapstaden.

Vårt första studiebesök i utsatta områden var projektet Philani i Khayelitsha, där vi fick möjlighet att interagera med de små på ett slags dagis. Det var hjärtevärmande att se de glada ansiktena och värmen från personalen som strävade efter att skapa en trygg miljö för barnen. Vi lärde oss även om deras arbete med utbildning för mödrar, vilket var av stor betydelse för samhället. Vi uppträdde även för dem med några inövade sånger vilket blev uppskattad med stående ovationer.

Därefter besökte vi Life Zone i Kensington, Kapstaden, där vi träffade Jeremy och andra dedikerade människor som arbetade med att erbjuda barn möjligheten att delta i olika sportaktiviteter. Jag imponerades av hur sporten gav barnen en meningsfull sysselsättning och en chans att utvecklas.

Vår resa fortsatte till Phambili i Strand, där vi fick uppleva deras värdefulla arbete inom medicinsk vård och hemvård. Där insåg vi hur viktig tillgång till medicin och vård var för samhället och hur engagerade personalen var i att hjälpa de behövande.

Jag fick följa med hälsoarbetaren Robyn under hennes arbetspass där hon gick runt i området och delade ut medicin till personer. Att få prata med henne gav mig en insyn i hur hennes liv var och vilka hinder de har i vardagen. Att kunna möta en medmänniska från en helt annan del av världen som haft ett helt annat liv ger väldigt många perspektiv och gav mig en känsla av tacksamhet över mitt eget liv. Att jag växt upp och kunnat drömma obegränsat och känt att världen är liten.

På kvällen hade vi en avslutningsmiddag som innehöll en hel del sång och dans och lämnade ett starkt intryck på mig.

Under hela resan insåg vi att vi hade mycket att lära av de människor vi träffade. Deras envishet, ödmjukhet och vilja att göra en positiv förändring i sina samhällen inspirerade mig djupt. Det var en påminnelse om hur privilegierade vi är och att vi har ett ansvar att bidra till en bättre värld.

När vi lämnade Sydafrika hade vi inte bara fått minnen för livet utan också en ny syn på vad som är viktigt i livet. Vår resa hade lärt oss att empati, solidaritet och engagemang är nyckeln till att göra världen till en bättre plats, och vi var fast beslutna att fortsätta att stödja de projekt och de människor vi hade träffat.